

ՏՐԱՊԵՍԻԱ

ՈՐԱԳԻՐ

Դասադասական Դասասիրական և Զրեւոյական

ԵԿԻՄԻՍՏԵՐԻ, ԹԻՒՆ 116

ՅԱՐԻՒՆԵՐԻ

ՈՒՐԵԼԹԻՒՆ 11 ԳԵՆՏԵՐԻՆԻ 1842

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կոստանդնուպոլիս, 1-6 Գեղեցիկներ:

Իբրաննու գործքերը՝ որու վրայ շատոնցմէ խորհուրդ կը լար խորհրդոյն Գուռը, վերջապէս ուրջուցաւ: Եւրոպական Գլուխէն հինգ մեծ տէրութեանց փոխանորդներուն տրուած ծանօթութեանը նայելով՝ Տիւրքները ու Սարոնները իրենց մէջ մէկ կառավարիչ պիտի ընտրեն, բայց առ ընտրութիւնը Դասադասականներուն մէկուն վրայ չի պիտի ըլլայ, որոնք ամենեւին պահանջները մը չունին Իբրաննու կառավարութեանը վրայ: Կը յուսանք որ լեւնականներուն կառավարութեան փորձը՝ որու Բ. Գուռը հաւանութիւն տրուած դաշնակցի տէրութեանց դեսպաններուն խորհրդովը, բարեկամ լախճան մը պիտի ունենայ, ինչպէս որ կը կարծուէր: Էնք տէրութեանց դեսպանները՝ թէպէտ իրենց հաւանութիւնը տալով առ կարգաւորութեանը, դեռ չի խնդրեցին արքունի խորհրդարանին ըրած դաշնադրութիւններուն հաստատութիւնը, բայց երկբայութիւն չի կայ որ առ բաշխ հաւանութիւն պիտի տան բոլոր տէրութեանց խորհրդարանները:

Վերջապէս երեկ ալ ժողով մը ըրին՝ Բ. Ստեփանը Ստեփանի Գլխին կը պաշտօնէ, հինգ մեծ տէրութեանց փոխանորդները: Գլխաւորապէս իրենց խորհուրդը Եւրոպական վերաբերեալ գործոց վրայ էր: Ուրիշ ժողով մըն ալ եղաւ այսօր անգղիացոց դեսպանատանը մէջ. տախտակ վերջինը

պիտի ըլլայ, ու ինչպէս կը յուսուցանէ՝ որոշումն պիտի ընէ կառավարեալ հաւանութիւն տալու Եւրոպական տրուած ծանօթութեանը:

Սերվիայի գործքերն ալ նոյն վիճակի մէջ են. բայց միշտ գլխաւոր նիւթ մը եղած է Եւրոպական եւրոպացի դեսպաններուն խորհուրդին մէջ: Պարոն Լիւվիէն գալուն պէս անշուշտ առ գործքը նորէն պիտի սկսուի մեծ ջանքով մը:

Եւրոպական նամակները 17 նոյեմբերի՝ տաճկաց ու պարսից կռիւին լրմնալը հաստատելով՝ կը ծանուցանեն թէ օսմանեան ու պարսից գործքերը որոնք ինչպէս հիմայ իրենց տեղը կեցած էին, վերջապէս ետ քաշուցան: Պարսից բանակը ետ դարձաւ ուստաց պաշտօնատարի մը ներկայութեամբ. տաճկաց գործքերը մեծ հանգէս մը ընելէն ետքը Պարսից զինուոր մէջ, որու ներկայ էր Եւրոպական անգղիացոց հիւպատոսը, նոյնպէս իրենց բանակը վերցուցեր են զանազան տեղեր երթալու, ուր տեղ կը կենային առ դիպածէն առաջ: Եւրոպական պատահանքները մեծ ուրախութիւն տրուած սահմանադրութեան եղած ժողովրդոց մէջ, որոնք ամմեն վայրկեանի կը վախճային որ պատերազմ կը բացուի, որուն աղետալի հետեւանքները մեծ նեղութիւն պիտի տային այն կողմերը եղած բաղքներուն: Ուստի ալ երկբայութիւն չի կայ տաճկաց ու պարսից վեճը լրմնալուն:

Դանուբի ընկերութեան Ստամբուլ շրջանաւոր որ անցած կիրակի Տրապիզոնէն հասաւ հոս, իմա

ցուց որ Էրազմէ տաճկի շրջանաւոր ալ Տրապիզոնէն մեկնել էր նոյն օրը, գրեթէ 500 ճամբորդով: Բայց ճամբան՝ արեւմտեւթիւնը զատելէ զանոնք ու անկէց ետեւ Էրազմէ շրջանաւոր ալ չի երեցիր: Վեճ կառավարներ կը լար անոր վրայ:

Բ. Ստեփանի Ստամբուլ Ստեփան փաշայ փարիզը (Օսմանեան դեսպանին, հրաման խրկուեցաւ որ անմիջապէս Պոլիս դառնայ: Կըսուի թէ Գլխին Էֆենտին պիտի մնայ իր տեղը:

Բ. Ստեփան փաշան Լիւվիէի միւշիքը Պոլիս կանչուեցաւ. ասոր պաշտօնն ալ իր փոխանորդը Իլիսթիմ փաշան պիտի վարէ:

Եւրոպական պաշտօնը Պէյօղլուի պատրոնօք կը զարդարեն, ինչու որ Բ. Ստեփանի Ստեփան փաշայի դեսպանը սըր Սթիւարթ Բլէյքնի, առ շաբթու իր ընտանեօքը պիտի դառնայ Պէյօղլուէն:

Թոփիանէի կառավարիչ Ստեփանի Ստեփան փաշան արդիւնց Պէյօղլուի լուսաւորութիւնը, ու ինչպէս հիմայ կախած լապտերներն ալ վերցնել տրուաւ:

Եւրոպական մէջ գործածած թղթէ ստակներուն վերաբերեալ յայտարարութեան թարգմանութիւնը:

Եւրոպական ամմններն ալ յայտնի է, մօտեւ թղթէ ստակներ տալու հրաման եղած էր զարպիւնէի մէջ, որոնք հիմայ առուտուրի մէջ կը գործածուէին. բայց անոնց նման սուտ թղթեր ալ հրատարակուելով՝ գոր

ԲԱՆԱԿԱՐԱԿԱՆԻ

Էնտագայ նամակը հայրենասիրական գովի լի եղանակով մը գրուած ըլլալուն՝ կը փութանք յօժարասիւս հրատարակել:

Եւրոպական Եւրոպական վերաբերեալ արժաւորաւոր պարոնին ողջոյն շատ յարգական սիրով:

Գովելի ու օգտաւէտ լրագիրներուն համար նախ շատ շնորհակալութիւն կը մատուցանեմ հրամանոց աղանութեանը՝ մանաւանդ ան կողմանէ որ ազգային յաւաքագիրութեան առած լուրերնիդ կը հաղորդէք ամենուն, որ ամէնքն ալ ուրախանան, ու մէկմէկէ բարի օրինակ առնելով՝ ջանան ամեն տեղ աղբին յաւաքագիրութեանը: Ուստի ամենայն սիրով կը կարգայի հրամանոցը գրաւոր վաստակասիրութիւնը իբրեւ կեցրոն մը վայրցոցիչ ամենայն ազգային յաւաքագիրութեան լուրերուն, ու ինչպէս հիմայ ինչ որ կը ծանուցանէիք աղ

գրեւորաւ յաւաքագիրութեանը վրայ նէ՝ ուրախութեամբ սիրտս կը պարարէր:

Բայց Եւրոպական Եւրոպական 1066-րորդ թերթին մէջ գրած լուրերնիդ՝ վրայ կէս մը ուրախացայ ու կէս մը սիրտս կ'արեցաւ. թէ ինչո՞ւ ջանք չըլլալէր բոլոր ուսումները հայերէն լեզուով սորվեցունելու, որուն կատարելութիւնը շատ վեր է քան թէ այն աղբերունը, որ թէպէտ իրենց լեզուն մէջ մերինն չափ արմատական ու բարդ բառ չունին, բայց դպրոցներուն մէջ բոլոր ուսումը իրենց լեզուովը կը սորվեցունեն. որպէս զի նախ ինչ ուսումնական խօսակցութիւն ընելու ըլլայ նէ մէկը կարենայ զուտ իր լեզուովը բացատրել՝ ու չէ թէ օտարէն մուրացած բառերով, որ անկիրթ ու անգրաւոր աղբերը կը ընեն:

Եւրոպական իր բուն լեզուով ամեն բան բացատրելով՝ դպրոցի մէջ վարժապետէն չի սորվի նէ, ուր տեղ աւելի սորվի պիտի: Եւրոպական թէ ուրիշ լեզուով պիտի սորվի նէ, որ քաւ լեզու, ինչ պէտք էր հայերէն ուսումնարան, կրնար օտարազգի լսարանները երթալ սորվիլ: Բայց դիւրաւ ալ կրնայ օտարաշաղ իր ազգէն, որ չորրորդ ա

մենաշար հետեւանքն է. վստահ ինչպէս նորածին տղայ մը օտարազգի տան մէջ օտար լեզուով մեծնայ նէ, անկէց ետեւ իրեն օտար կողմէ լուսն իր հայրենի ազգն ալ լեզուն ալ, ոչպէս մանկահասակն ալ կամ օտարազգի դպրոցներու մէջ կամ օտար լեզուով ուսման մէջ մեծնայ նէ՝ աստիճանաբար կ'ունենայ մէկ յարում մը օտարին վրայ, ուստի նոյն աստիճանաւ ալ կը պակասի իր ազգասիրութենէն, ու իր հայրենի լեզուն վրայ ալ ամբողջ սէր չունենար՝ այլ կամ բաժանեալ կէս մը իր լեզունն ու կէս մը օտարին վրայ՝ եւ կամ բոլոր օտարին վրայ, երբոր վերջէն վաստակն ալ օտար լեզունն գալու ըլլայ: Եւրոպական վախճանին չի հասնիր ու վարժարանը որ պերճանուն կոչմամբ դպրատուն Էսկուլա, ու ազգասէր մեծանձն բարերարը՝ որուն մասնաւոր դպրատուն կանգնելուն նպատակն է իր ազգին լեզուն ծաղկեցունել, ու իր ազգութիւնը ամբողջ պահելով՝ այնպէս ուսումները օտարազգիէն առնել սորվիլ:

Եւրոպական ահա գեղեցիկ օրինակ կուտան երեւելի ճիւղմարանները Վիեննայի, ու Վիեննա, ու Ստամբուլն եւ Ստամբուլն ուսումնարանները, եւ ինչպէս որ կը

Լ՛հա հոս իմ տեղս մէկ կողմէն Ս . Ս՝ ներդպ աղա-
լակ կըլերցունէ , թէ չիմացա՞ք մի՛ որ հայկաղնեան
ներ դպրութեանը մէջ օտար նշանադիր ալ չիտուել
համար՝ մեր յատուկ հայկական գիրն ալ կատարելա-
ւործեցի , եւ ուրիշ լեզուներուն տեղը հայերէն միայն
պարութիւն սահմանեցի ամէն տեղը Հայաստանի մէջ :
Ի մէկալ գիէն Ս . Ս՝ արգամնիչք մեր կըդոշեն , թէ բա-
սական չեղա՞մի ձեզի մեր օրինակը , որ օտարադգի իմաս-
տուն գիրքերը ու ինչւան Լ՛գիտտառէլի ուսումնական
ընտաններն ալ թարգմանելոյ՝ պշնպէս աշակերտաց

թեան պաշտօնատարները : Ս. Վիլհելմ Թալմիայի մեծ ռաբբինը յանձնեցին աս գործը որ պտըտի տէրութեան տասնութ կառավարութեանը մէջ՝ ուր տեղ կը բնակին հրէաները : որպէս զի անոնց վիճակին մանրամասն տեղեկութիւնը ստանալով իմացընէ թէ ահա թեան միտքը ան է որ պատրաստէ անոնց ճիշտաբար ամմէն կերպ միջոցները թէ բարոյական և թէ իմացական կրթութեան : որոնց որ հարկաւորութիւն ունին իրենք միւս քաղաքացիներուն աստիճանը ելլալու : ու ասիկա պիտի ըլլայ առանց նեղութիւն մը տալու կամ անոնց հաւատքին ազատութիւնը չափաւորելու ինչ և իցէ կերպիւ :

ՓՈՐԹՈՒԿԱՆ

Փորթուկալի ու Հռոմայի տէրութեանց մէջ գծուած ինքն մը ծագեցաւ : Սաղաւորական հրովարտակ մը ելաւ : որ վերջին ապրիլի մէջ հրատարակեալը կը ջրէ : որն որ Հռոմայի տնօրինումներուն համար էր : Միւս կէտէ ետքը եպիսկոպոսները կարող պիտի ըլլան շնորհիւ զանոնք իրենց իշխանութեամբը առանց կախում մը ունենալու Հռոմայէն :

Հոր վէճերու գլխաւոր պատճառներէն մէկն էր ինքզինքն ինք պատրիարքին ընտրութիւնը : որն որ մէկ տարի կայ կառավարութիւնը ինքզինքն պատրիարք անունանց : ու Պապը չուզէ որ անոր տըրուի աս իշխանութիւնը :

— Ս. դուքսը (մալի մեկնեցաւ ինքզինքն ինք) բերի ի ին Միլանէ ֆրէկադալ ճիշդայի երթալու : Ս. իշխանը յօգնելի աս ժամանակիս մէջ գեղ ինքզինքն էր Պէլ փուլ ու ուրիշ նաւերու հետ :

ՅԱՆԱՅԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օ. միւսնիս , 11 Գեկտեմբեր :

Հանգուցեալ Սրբազան Հոգեհոգեւորութեան պատրիարքին ի վեր : պատրաստութիւններ կը ըլլան Սուրբ Եղիշի ժողովք ընելու : որպէս զի արժանաւոր յաջորդ ու հովուապետ մը ընտրեն ազգին : ու աս երեւի զորմէն համար : թէ Սուրբ սատանի և թէ հաճկատանի և այլ քաղցները

ձեռք կուտայինք : ուրիշ լեզուն կըսորվէինք՝ անկէց միայն մեզը ժողովելու ու ազգերնուս մտաց ճաշակելիքը քաղցրացունելու համար : Եւ ասանկ մեղի պէս շարժելու ըլլաք նէ անխոնջ ամենեւին , կըգուշակենք՝ որ նորէն ոսկեղէն դար մը պիտի տեսնայ Եղատն Սաւիս :

Երթանապատուութեան Զերդ մեծարող : 1842 Նոյեմբեր 10 :

Խ. Օ. Բ. Բ.

Հնչարգէլ մեքենայ գողերու :

Բալիօն անունով անուանի գող մը , Գալուզ քաղքին բոլորաբար ծնած 16 երրորդ դարուն մէջ , փարիզու վարպետ գարբինի մը (չլինկիրի մը) հետ բարեկամանալով շինել տրվաւ անոր մէկ գործիք մը բոլորովին սատանայական որ փարիզու ու բոլոր Գաղղիայու մէջ շատ փնտնեն պատճառեց . այս գործիքը կրնամենք տանձաձէ փորելի գնդակի , որ ներքուստ քանի մը զսպանակներ

գտնուած հայոց ազգին ու անոնց վիճակաւոր արքայականութիւններուն հրաւիրական թուղթեր խրկուէր են : ինքզինքն որ ամմեն երեւի քաղքներէն քանի մը հողի խրկուէին : որոնք նոր կաթողիկոսի մը ընտրութեանը համար ըլլալու ժողովքին ներկայ գտնուին : Ստոյգ է որ Սուրբ Եղիշի ժողովքին Սիւնհոգին ազգասիրական խնամքը մեծ գովութեան արժանի է . քանզի ամմեն կերպով հոգ կը տանի որ սրբազան Հովուապետին ընտրութիւնը բոլոր ազգին հաճութեամբ ըլլայ . ու անանկ բանիքուն , արդարաւոր և սուրբ անձի մը վրայ՝ որ հայոց ազգին թէ եկեղեցական և թէ ուրիշ բարեկարգութեանց արժանապէս հոգալու : ու ազգը սիրով ու միաբանութեամբ կառավարելու բաւականութիւն ունենայ :

Յօժարամիտ սրտով կը լսենք որ , թէ եկեղեցականներէն և թէ աշխարհականներէն շատերը կը փափաղին : որ Սրբազան Եղիշիս արքայականութեան Պատրիարքի թեմակալ բարեկարգ առաջնորդը , սուրբ Եղիշիս ամմեն կաթողիկոս ընտրուի . ձայն բաղմաց , ձայն Եստուծոյ է : Եւ ինչպէս կը համարենք Սուրբ Բարձր Սրբազանութեան բրիտանիական առաքելութիւնները ու արժանաւորութիւնները հրատարակել մի ըստ միջոց : Բանզի ամմեն նուն յայտնի է յիշեալ Սրբազանին հայրենասիրութիւնը հայոց ազգին բրիտանիական , բարոյական և ուսումնական յառաջադիմութեանը համար : Սուրբ Եղիշիս իմացանք որ Սրբազանը , Եղիշիս և Եղիշիս ընկալիչ հայոց ժողովուրդը , յատուկ աղերսագիր մատուցեր են Սուրբ կառավարութեանը , որ բարեհաճի մարդասիրաբար ազգին փափագը լեցունել իր կայսերական հաճութիւնը շնորհելով աս գործին :

Թեպէտեւ ի վաղուց անտի սովորութիւն էր քաղաքիս հայազգի ժողովուրդը մէջը որ ազգային հոգաբարձուներուն փոփոխութիւնը մարտ ամսու մէջ կը ըլլար . բայց միաբան հաւանութեամբ արժան համարեցաւ որ ասկէ ետքը նոր տարին մտնալու առիթները ըլլայ . աս պատճառաւ աս օրերս ազգին երեւելիները ժողովք ընելով մեր հոգեւոր Եղիշիս գերապետի Սատթեոս արքայականութիւն հետ ,

րով (գեմպէրէկներով) կը բացվէր ու կը լայնանար . անանկ որ հնարը չի կար զանի նորէն գողելու ոչ ալ սուիչ վիճակին մէջ գնելու բայց միայն մէկ բալլեքով մը որ յատուկ դիտմամբ այս բանիս համար շինված էր :

Եւս գարշելի գիւտին փնտր պիտի առաջ քաշեց հարուստ գեղացի մը փարիզու մէջ : Եւս մարդը երբոր օր մը իր տանը մէջ կեցեր էր իր սենեկապետով ու ծառայով մը միայն , Բալիօնի եկաւ գուռը զարկաւ ուրիշ երեք հատ իրեն պէս անդամներով ընկերացած : Եւս ան կարծելով թէ ասոնք ազնուական մարդիք են , գնաց իմացընելու իր տիրոջ , որ գեղ պառկեր էր անկողինը , և մոտեց զանոնք սրահը (սալան) . և ըստ որում ասոնք քիչ մը ատեն հոն մնացին , խորհեցան մէկ տեղ ինչ ընելիքին ան տեղը : Որը կուզէր գեղացին սպաննել , որն ալ չէր հաճէր : Եւս վէճին վրայ գեղացին դուրս կելլէ ու կը հարցունէ թէ ի՞նչ կուզեն . Բալիօն կը բռնէ անոր ձեռքէն մէկգի կը բաշէ ու յիշոցներով և արտաւոյց երգումներով կըսէ . այս խօսքերը . «Պարօն , հարկաւ պէտք է որ ևս քիչ սպաննեմ . թէ չէ՝ մեր ուզածը պիտի տաս . մենք աղքատ զինուորներ ենք , որ բռնա-

հինգ նոր հոգաբարձուներ ընտրուեցան ազգին գործերուն ու բարեկարգութեանը խնամք տանելու համար . որոնց յարգի անունները հետեւեալն են :

- Սրբա Սրբա Սրբա :
- Յակոբ աղայ Գալիպոլ :
- Յակոբ աղայ Սիմօնաքիտան :
- Յովհաննէս աղայ Պալատանեան :
- Յակոբ աղայ Բարաքաշեան :

Եւ աղաներուն ազգասիրական և ուսումնասիրական գովելի եռանդը ամմենուն յայտնի ըլլալով , յոյսերնիս հաստատ է թէ ըստ ամենայն մասին հոգ պիտի տանին , որ օրէ օր ալ կելլի բարեկարգութեամբ ծաղկի ու բարի համբաւ ունենայ Եղիշիս հայոց ժողովուրդը :

Սուրին Սահաւորութեան Սուրբ կայսեր սուրբութեանը , ամսուս 6 ին կատարեցաւ սովորական արարողութեամբ :

Սանդի փէրի գաղղիական կրկնայորի նաւուն մէջ ցաւալի զիպած մը պատահեցաւ անցած երկուշաբթի . երիտասարդ նաւաստի մը որ մեծ սեւանը վրայ կաշխատէր , յանկարծ վար ինջալով ջարդուող եղան ողորմելին բոլոր անդամները , ու երկու օրէն ետքը մեռաւ :

Գաւթէժէն կը գրեն Նոյեմբեր 10 թիւով :

«Պարսից Դ շահին կողմանէ երկու երեւի պաշտօնատար հանելով խոյ քաղաքը , Սուրին Բարձրութիւն Բահման Միլիթէն ամսուս 5 ին վեց գունդ հետեւակ զօրքերէն ետ խրկեր է , ու ինքը ամսուս 12 ին ճամբայ ելլալու է եղեր հոս գալու (Գաւթէժ) : Սակայն երկու գունդ զօրք պիտի թողու եղեր խոյ , մինչև որ կատարեալ հաշտութիւն լինի , բարձր միջնորդութեամբ Սուրբ ու Եղիշիս կառավարութիւններուն » :

Փրօկէ օրագիրը հետեւեալ գործքը կը պատմէ :

«Բաղդադ շատ անգամ իր բարեբնակներով կը լեցնեն ան մարդիք , որ իրմէ այնքան աղէկութիւն չեն յուսար : Երկու գեղջուկ աղքատներ Սէն-Բալիօն

գատված ենք այս կերպով ապրուստ ճարելու , որովհետեւ հիմակ ուրիշ կրթութիւն մը չունինք :

Գաղղացին խելքը գլխէն գացած ապշելով՝ ուզեց կանչվուտել թէ գող կայ . բայց իսկոյն Բալիօնին միւս իրեք ընկերները վաղեցին վրան , ու փաթախելով զանի բերանը բանալ տրվին ու խօսեցին ներս իրենց շնչարգել մեքենան , որ իսկոյն բացեցաւ ու լայնացաւ , ձեւացընելով խելճ մարդը՝ կոկորդ ու բերանը անձոնի կերպով բացված արձան մը , առանց կարող ըլլալու պօռալ ոչ ալ խօսել բայց միայն աչքով :

Եւ ասոնք Բալիօնին առաւ անոր գրպանէն բալլեքը ու բացաւ անտուկ մը ուսկէց վերցուց երկու տոպրակ ոսկի որ գեղացիին աչքին առջին ընկելով՝ աստուած գիտէ ի՞նչ տառապանք ու ի՞նչ վիշտ ունեցաւ խելճ մարդը . և ի՞նչ արամուծիւն՝ տեսնալով որ այս կերպով կը տանէին իր սպրանքը առանց կարողանալու ինքը ձայն մը հանելու . ասկէց ի զատ՝ բերանը դրված գործիքն ալ սաստիկ ցաւ կը պատճառէր իրեն . վստօն զի քանի որ կը ջանար քաշելու հանելու զանի բերանէն , այնչափ ալ կը բացվէր ու կը լայնանար . անանկ որ ուրիշ բան մը չունէր

